

О. С. Бондаренко,
к. е. н., доцент, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ТА ФІНАНСОВІ ПОТОКИ: СУЧАСНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ

Е. Bondarenko,
Candidate of economic sciences, Ph.D., associate professor, Kyiv National University of Trade and Economics

FINANCIAL RESOURCES AND FINANCIAL FLOWS: MODERN THEORY AND PRACTICE MANAGEMENT

Розкрито взаємозв'язок між фінансовими ресурсами та фінансовими потоками. Доведено ключову роль фінансових потоків в управлінні фінансами підприємств у сучасних умовах. Обгрунтовано необхідність управління їх динамічним та статичним станами в логістичних системах підприємств. Визначено роль логістичної синергії в управлінні фінансами підприємств. Виокремлено основні завдання розвитку логістично-орієнтованого управління фінансами.

Reveals the relationship between financial resources and financial flows. Proved crucial role of financial flows in the financial management of enterprises in modern conditions. The necessity of managing their dynamic and static states in logistics systems companies. The role of logistics synergies in financial management companies. Thesis there is determined the main tasks of logistics-oriented financial management.

Ключові слова: фінанси, фінансові ресурси, фінансовий потік, логістична система, логістично-орієнтоване фінансове управління.

Key words: finance, financial flow, financial resources, logistics system, logistics-oriented financial management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Раціональне управління фінансами є вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток, особливо на перехідному етапі економічних реформ за обмеженості фінансових ресурсів держави [1, с. 25]. Успішне функціонування і розвиток підприємств у сучасних умовах характеризуються об'єктивною необхідністю пошуку нових можливостей формування та використання фінансових ресурсів на основі раціонального руху фінансових потоків у логістичних системах різних рівнів, що сприяє формуванню цінності логістичних ланцюгів та слугує основним індикатором зростання вартості. Це вимагає розробки відповідних механізмів узгодженого управління фінансовими ресурсами та фінансовими потоками, які дозволяють оцінити перспективи розвитку, визначити оптимальні шляхи досягнення стратегічних цілей, обгрунтувати прийнятні напрями фінансового забезпечення діяльності вітчизняних підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На сьогоднішній день дослідниками все більше уваги приділяється оцінці впливу глобалізації на механізми формування фінансової політики та реалізації довгострокової фінансової стратегії на всіх рівнях функціонування економічних систем [2, с. 5—8]. Вплив зазначених процесів на фінанси підприємств пов'язаний зі створенням передумов застосування більш високих вимог до прийняття фінансових рішень, які розкривають нові можливості формування та використання фінансових ресурсів. Питання управління статичним станом фінансових ресурсів детально досліджено М.Д. Білик,

І.О. Бланком, І.В. Запатріною, В.Д. Лагутіним, А.А. Мазаракі, І.Я. Чугуновим та ін. Останніми роками все більше праць вітчизняних і зарубіжних дослідників присвячено розкриттю особливостей управління фінансовими потоками як динамічним станом фінансових ресурсів. Найбільш ширше теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими потоками розкриті у працях Г.М. Азаренкової, О.В. Єрмошкіної, Є.В. Крикавської, К.В. Мельникової, Ю.С. Сваталової, Л.В. Фролової, Н.І. Чухрай, які доводять необхідність врахування трансформаційних змін в управлінні фінансами підприємств. У напрямку формування дієвих сучасних підходів до управління статичним та динамічним станами фінансових ресурсів важливим є обгрунтування теоретичних засад та набутого практичного досвіду управління ними в руслі тенденцій розвитку економічних систем.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є обгрунтування взаємозв'язку між фінансовими ресурсами та фінансовими потоками підприємств, доведення ключової ролі фінансових потоків в управлінні фінансами підприємств в сучасних умовах, виокремлення значення логістичної синергії в управлінні фінансовими потоками, визначення основних завдань розвитку логістично-орієнтованого управління фінансами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Питання ефективного управління фінансовими ресурсами залишаються важливими і на сучасному етапі функціонування економіки. Це пояснюється тим, що кожен етап суспільного відтворення вимагає постійного відновлення процесів їх формування та використання. Фінансові ресур-

си, перебуваючи у розпорядженні підприємств різних форм власності та різних організаційно-правових форм господарювання, використовуються для вирішення господарських завдань. Обіг фінансових ресурсів призводить до збільшення економічних вигод підприємств, які втілюють у собі активи або їх зменшення, що визначається погашенням зобов'язань. Тому фінансові ресурси завжди є обмеженими, що зумовлює необхідність створення відповідних умов їх залучення та можуть бути мобілізованими лише тими підприємствами, які приділяють ключове значення їх раціональному формуванню та використанню.

У працях сучасних дослідників дієві механізми управління фінансами підприємств розкрито у розрізі двох підходів: статичного та динамічного. Статичний підхід передбачає врахування обсягів фінансових ресурсів, які оцінюються на конкретну дату та відображаються у господарських засобах (активах) підприємства чи джерелах їх формування (власному капіталі та зобов'язаннях). Динамічний підхід передбачає управління рухом фінансових ресурсів, оскільки він є першочерговим джерелом їх ефективного формування та використання [3, с. 21].

В межах статичного підходу фінансові ресурси підприємств розкриваються у трьох ракурсах у складі активів, власного капіталу та зобов'язань, враховуючи те, що конкретизація та узгодження фінансових рішень у процесі розробки системи планових показників забезпечить формування в межах поточної та майбутньої господарської діяльності необхідні їх обсяги та створить умови для фінансової стійкості, прибутковості діяльності, а також розвитку за мінімальних ризиків. Для забезпечення ефективності функціонування підприємства вони постійно відновлюються та підтримуються на достатньому рівні, трансформуються у різні види економічних ресурсів підприємства, акумулюються для отримання економічних вигод та зумовлюють зміну обсягів активів, власного капіталу та зобов'язань у просторі і часі.

Такий стан речей визначає сучасний зміст фінансових ресурсів та доводить існування прямого взаємозв'язку з фінансовими потоками. Фінансові ресурси підприємства — це сукупність коштів, які акумулюються за рахунок усіх можливих джерел в активах підприємства для забезпечення поточних і майбутніх економічних вигод, змінюються у просторі і часі під впливом економічних та фінансових відносин з метою оптимізації обсягів. За такого трактування встановлюється доцільність використання динамічного підходу до управління ними, де раціональне управління вхідними та вихідними фінансовими потоками забезпечує формування оптимальних обсягів фінансових ресурсів [4, с. 62]. Фінансовий потік — це спрямований рух фінансових ресурсів у визначеній логістичній системі у певному часовому періоді, що пов'язаний з необхідністю виникнення у процесі господарювання матеріального потоку. Потік фінансових ресурсів проявляється не у статичі, а в динаміці. Статичність потоку фінансових ресурсів означає тимчасове призупинення їх руху і виступає одним з етапів його загальної динаміки. Між статичними величинами запасів та динамічними характеристиками потоків існує тісний взаємозв'язок, оскільки потік характеризує процес зміни запасу, а запас відбиває результат зміни і нагромадження потоку.

Як предмет дослідження в системі фінансів фінансові потоки вперше було виділено в межах макроекономічної

науки. Останніми роками науковцями та практиками доведено, що в умовах глобальних економічних перетворень основою успішного функціонування підприємств є фінансовий потік. Це обумовлено рядом причин. По-перше, виокремлення об'єктом фінансового менеджменту фінансових ресурсів звужує коло його можливостей, оскільки визначені завдання не зводяться лише до їх формування та використання. По-друге, процеси формування та використання фінансових ресурсів відображають тільки дві функції фінансового менеджменту як спеціальної сфери управління — управління активами та управління капіталом, але не враховують таких, як управління інвестиціями, фінансовими ризиками та антикризове фінансове управління. По-третє, обсяги та рух фінансових ресурсів є елементами управління фінансовими потоками в їх динамічному та статичному стані.

В умовах інтеграції та глобалізації організатором процесу руху фінансових потоків підприємства виступає логістична система. Перебуваючи під впливом закону синергії у стані порядку і хаосу, вона організовує саморегулюючий процес шляхом встановлення необхідного набору елементів та відповідного їх поєднання, що забезпечує покращення параметрів фінансових потоків та результатів функціонування як системи в цілому, так і її складових.

Ключовою ознакою логістичних систем є цілісне бачення логістичних процесів і пов'язаних з ними фінансових, матеріальних, інформаційних потоків. Слушно зазначає Алькема В.Г., що розвиток логістичних систем супроводжується трьома напрямками: інформаційно-комунікаційним, організаційно-економічним та технічним. Організаційно-економічний передбачає впровадження нових або удосконалення існуючих принципів, методів, методик та алгоритмів управління логістичними потоками з метою оптимізації витрат і забезпечення планових показників оперативності, раціональності та ефективності реалізації функцій мікрологістичної системи. Інформаційно-комунікаційний напрям спрямований на раціоналізацію та підвищення надійності, оперативності інформаційних потоків та управлінських комунікацій. Технічний напрям полягає у тому, що мікрологістична система, її суб'єкти та об'єкти управління розвиваються на основі сучасних технічних досягнень у сфері механізації та автоматизації логістичних процесів та операцій управління [5, с. 181].

Логістична система підприємства складається із сукупності елементів, між якими встановлені певні функціональні зв'язки і відносини. Внутрішні системні зв'язки міцніші, ніж зв'язки із зовнішнім середовищем. Зазвичай вони мають циклічний характер, тому що відображають послідовність передачі фінансового потоку в логістичному ланцюзі. Елемент логістичної системи — це неподільна складова логістичної системи або її підсистеми. Виділення елемента визначається нижчим рівнем декомпозиції логістичної системи і викликано необхідністю відокремлення господарської операції або їх сукупності з метою оптимізації ресурсів, побудови моделі управління логістичними ланцюгами, закріплення за господарською операцією конкретного виконавця, формування системи обліку, моніторингу та контролю логістичних потоків. Якщо хоча б один з елементів логістичної системи не працює належним чином, порушується її стабільне функціонування в цілому. Елементи логі-

стичної системи в певній впорядкованості входять до складу учасників логістичного ланцюга, який базується на двох взаємовиключних принципах: співпраці і кооперації, з одного боку, і конкуренції — з іншого. Елементами логістичної системи підприємства можуть створюватися один і більше логістичних ланцюгів, причому один і той елемент може бути присутній у всіх логістичних ланцюгах, але виконувати різні господарські операції. Господарські операції в логістичних системах підприємств відображають як дії або події, що утворюють тісні взаємозв'язки між елементами та підсистемами логістичної системи шляхом приведення в рух фінансових матеріальних, інформаційних потоків. Вони структурно інтегруються у логістичні процеси, що визначає необхідність оцінки їх ефективності на основі синергічної взаємодії різних сфер управління підприємством.

Логістична система являє собою важливу частину ринкового механізму розширеного виробництва, що формується з метою реалізації і узгодження економічних інтересів безпосередніх і опосередкованих учасників господарських процесів шляхом найбільш ефективного використання ресурсів. До основних функцій логістичної системи доцільно відносити такі: 1) організаційну (передбачає створення відповідної організаційної структури, яка сприятиме встановленню між елементами логістичної системи господарських зв'язків, спрямованих на забезпечення ефективного її функціонування); 2) прогнозу (відображає необхідність застосування в межах логістичних систем інструментів оперативного, тактичного, стратегічного внутрішньовиробничого планування); 3) аналітичну (забезпечує проведення постійного аналізу логістичних потоків, дослідження їх динаміки, здійснення аналізу факторів, які впливають на стан логістичної системи); 4) стабілізуючу (спрямована на забезпечення синхронізації логістичних процесів і потоків шляхом узгодження економічних інтересів всіх елементів логістичної системи); 5) облікову (передбачає виявлення, вимірювання, реєстрацію, узагальнення, збереження, накопичення інформації про логістичні потоки в межах логістичних ланцюгів з метою економії всіх видів ресурсів); 6) контрольну (пов'язана зі створенням системи постійного контролю за параметрами фінансових, матеріальних, інформаційних потоків і, в результаті, за станом функціонування логістичної системи).

Ефективне управління фінансовими потоками в логістичній системі зумовлюється синергічними зв'язками, що спричиняють появу додаткового ефекту, який набуває форми логістичної синергії. Фінансові потоки, що циркулюють у мікро- логістичній системі при здійсненні господарських операцій трансформуються за принципом "гроші — товар — гроші". Тобто фінансові потоки рухаються у зворотному напрямку до матеріального потоку. Фінансовий потік є головним чинником, що дає змогу інтегрувати всі елементи логістичної системи у логістичному ланцюзі для забезпечення його цінності та зростання вартості підприємства. Гармонізація фінансових та матеріальних потоків в логістичних ланцюгах виступає головним резервом підвищення ефективності функціонування логістичної системи. Ефект логістичної синергії в управлінні фінансовими потоками визначає результат єдності всіх складових логістичного потоку та функціонування моделі саморегулювання, яка дозволяє синхронізувати матеріальні та

фінансові потоки з урахуванням характеру і сили впливу зовнішнього і внутрішнього середовища. Синхронізація вхідних та вихідних фінансових потоків з відповідними їм матеріальними потоками у часі та просторі сприяє прискоренню обороту оборотних активів за рахунок їх збалансованості, достатності, інтенсивності, ліквідності.

На макро- та мікрорівнях логістичні системи ефективно функціонують при дотриманні ряду конкретних умов, до складу яких входять: відповідність мети логістично-орієнтованого управління фінансами підприємств корпоративній стратегії; вдосконалення організації руху матеріальних, інформаційних та фінансових потоків; надходження необхідної інформації та сучасні технології її обробки; ефективність управління персоналом; налагодженість тісного взаємозв'язку з іншими учасниками ринку; облік та контроль здійснюваних логістичних процесів, ретельна розробка господарських операцій за елементами логістичної системи.

Логістична система підприємства, як і будь-яка система, характеризується відповідними властивостями, які значною мірою визначають раціональність руху фінансових потоків, їх узгодженість з матеріальними та інформаційними і, як результат, оптимальність обсягів фінансових ресурсів. За результатами проведеного аналізу доречно виділити такі властивості логістичної системи підприємства: 1) складність (визначає наявність великої кількості елементів, багатофакторний характер їх взаємодії, виконання ними різних функцій та завдань); 2) емерджентність (відображає властивість логістичної системи виконувати задану цільову функцію, що реалізуються тільки нею в цілому, а не окремими її елементами або підсистемами); 3) структурованість (передбачає наявність певної організації структури логістичної системи, що складається із взаємозв'язаних суб'єктів (елементів) та об'єктів (логістичних потоків) управління, які забезпечують її декомпозицію); 4) інтегрованість (полягає в тому, що логістична система проявляє якості, які в динамічному середовищі сприяють моделюванню інтегрованих механізмів, здатних забезпечити ефективність функціонування у довгостроковій перспективі); 5) унікальність (характеризує раціональність взаємозв'язків із зовнішнім середовищем, можливості встановлення вимог до організації фінансових відносин з представниками логістичної інфраструктури, невизначеність і непередбачуваність поведінки логістичної системи); 6) ОПТИМАЛЬНІСТЬ (відображає прийняття в межах логістичної системи оптимальних рішень, що дозволяють зберегти її стійкість); 7) адаптивність (виокремлює здатність до мінливості структури логістичної системи в результаті впливу зовнішнього середовища); 8) організованість (визначає потенційні можливості елементів логістичної системи утворювати взаємозв'язок та об'єднуватися в єдине ціле); 9) інноваційність (характеризує спроможність логістичної системи до постійного вдосконалення шляхом використання організаційних та технологічних інновацій); 10) ієрархічність (відображає підпорядкованість елементів логістичної системи більш низького рівня елементам вищого рівня); 11) еквіфінальність (полягає у здатності логістичної системи досягти необхідного стану незалежно від початкових умов, що визначено виключно її параметрами); 12) каузальність (відображає наявність у логістичної системи

причинно-наслідкових зв'язків між елементами підсистем та системи в цілому).

Їх взаємодія забезпечує цілеспрямованість управління фінансами підприємств на основі поелементного обліку, аналізу і контролю фінансових, матеріальних, інформаційних потоків з певним агрегуванням результативних показників. Виходячи з цього, в логістичних системах підприємств фінансові потоки матеріалізують економічні відносини та раціоналізують процеси формування, розподілу, використання фінансових ресурсів підприємства. Для кожного підприємства в умовах логістизації економіки фінансові потоки необхідно представляти з достатнім ступенем деталізації та у тісній узгодженості з матеріальними потоками. Причому чим більш розгалужені матеріальні потоки, тим більш складними будуть відповідні їм фінансові потоки, і тим більш трудомістким буде процес управління.

У сучасних умовах виділяється шість підходів до управління фінансовими потоками: фінансовий (передбачає управління фінансовими потоками як засіб для визначення фінансових показників та прийняття відповідних рішень у сфері фінансів підприємств); виробничий (управління фінансовими потоками відображає кошторисне планування та використовується для організації виробничого процесу); інформаційно-технологічний (виокремлює дві сторони, де, з одного боку, можна синтезувати загальний зміст управління фінансовими потоками, з іншого — синтезувати інформаційно-комп'ютерне вирішення проблеми); маркетинговий (визначає, що вихідною точкою управління фінансовими потоками є реалізація стратегічної мети — стратегії конкуренції на ринках збуту); логістичний (поєднує в собі маркетингову концепцію з теорією оптимального управління логістичними потоками, що дозволяє в процесі управління фінансовими потоками швидко реагувати на ринкові сигнали).

Ефективність фінансового управління в сучасних умовах залежить від уявлення про види, склад фінансових ресурсів, особливості виникнення та руху фінансових потоків, а також врахування особливостей різних підходів до їх формування. Успішна їх реалізація можлива в межах створення підприємствами логістичних систем і побудови раціональних логістичних ланцюгів. Тому доречним для підприємств є перехід від управління окремими функціями, пов'язаними з формуванням і обслуговуванням фінансових потоків, до управління комплексом таких функцій. Виходячи з цього, фінансовий підхід до управління фінансовими потоками набуває нових специфічних рис, обумовлених використанням логістичного підходу, і трансформується у логістично-орієнтований. Його застосування враховує обмеженість у фінансових ресурсах, розкриває першочергову роль фінансових потоків у забезпеченні ефективного функціонування підприємств, що є надзвичайно важливим для розвитку економіки держави.

ВИСНОВКИ ТА ПОДАЛЬШІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Успішна реалізація логістично-орієнтованого підходу до управління фінансовими потоками та фінансовими ресурсами, а також його розвиток вимагає обґрунтування науковцями та практиками шляхів вирішення таких завдань: 1) створення методології орієнтованої на динамічну рівновагу економічних систем (класичні теорії

фінансового менеджменту базуються на статичному стані підприємств та лінійному програмуванні); 2) інтегрування нових напрямів економічних наук і теорій в концептуальні підходи фінансового менеджменту (методологія нових напрямів економічних наук дозволяє врахувати змінність ринкових ситуацій, незбалансованість попиту і пропозиції, стихійність відтоку капіталу, а також спрогнозувати і виявити тенденції, принципи самоорганізації економічних явищ); 3) розробка методичних підходів до управління фінансовими потоками, які мають базуватися на нелінійному динамічному моделюванні та недетермінованих моделях прогнозування (лінійні детерміновані моделі в умовах швидкої мінливості зовнішнього середовища не встигають адекватно і точно відображати ринкові ситуації, а отже, не дозволяють приймати обґрунтовані фінансові рішення); 4) обґрунтування нового інструментарію до оцінки вартості підприємства з точки зору теорій, заснованих не на статичних показниках, а на динамічних (застосування динамічних показників дозволить своєчасно коригувати фінансову стратегію підприємства шляхом прийняття своєчасних фінансових рішень); 5) розробка нової цільової фінансової моделі підприємства, націленої на синхронізацію та збалансованість фінансових та супутніх їм потоків, що в цілому забезпечить гармонізацію інтересів не тільки підприємства, але і всіх зацікавлених осіб та суспільства.

Література:

1. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна України. — 2014. — № 6. — С. 25—28.
2. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки // Вісник КНТЕУ. — 2016. — № 5. — С. 5—28.
3. Селіверстова Л.С. Управління грошовими потоками підприємства / Л.С. Селіверстова // Економіка і держава. — 2015. — № 9. — С. 20—22.
4. Бондаренко О.С. Розвиток фінансової науки у напрямку управління фінансовими потоками підприємств / О.С. Бондаренко // Економіка та держава — 2015. — № 5. — С. 62—66.
5. Алькема В.Г. Система економічної безпеки логістичних утворень: монографія / В.Г. Алькема. — К.: Університет економіки та права "КРОК", 2011. — 378 с.

References:

1. Chuhunov, I.Ya. (2014), "Budget relations in the system socio-economic development", *Kazna Ukraina*, vol. 6, pp. 25—28.
  2. Chuhunov, I.Ya. and Pasichnyj, M.D. (2016), "The financial policy of Ukraine in a globalized economy", *Visnyk KNTEU*, vol. 5, pp. 5—28.
  3. Seliverstova, L.S. (2015), "Cash flow management of enterprise", *Ekonomika i derzhava*, vol. 9, pp. 20—22.
  4. Bondarenko, O.S. (2015), "The development of financial science in the direction of financial flows of enterprises", *Ekonomika i derzhava*, vol. 5, pp. 62—66.
  5. Al'kema, V.H. (2011), *Systema ekonomichnoi bezpeky lohystychnykh utvoren'* [The system of economic security logistics structures], *Universytet ekonomiky ta prava "KROK"*, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 13.02.2017 р.*